

Η κατανόηση του αγ. Γρηγορίου Νύσσης στη δυτική παράδοση [2]

[Ορθοδοξία](#) / [Πατερική Θεολογία](#)

[Θεώνη Μαρίνου - Μπούρα, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας](#)

Στην προσπάθειά του ο Γρηγόριος χρησιμοποιεί ως μέσα την πίστη, την Αγία Γραφή και τα λογικά επιχειρήματα. Διαπιστώσαμε ότι από αυτά τα μέσα η πίστη και η Αγία Γραφή κάποτε αυτονομούνται και αρκούν ως αποδεικτικά μέσα, τα λογικά επιχειρήματα όμως δεν οδηγούν μόνα τους στην αλήθεια, παρά μόνο εάν σε αυτό συνηγορεί η Γραφή. Άλλοτε προηγείται η Γραφή και έπεται η λογική απόδειξη, άλλοτε το λογικό συμπέρασμα έχει βρεθεί και έπεται η στήριξή του μέσω της Γραφής. Πάντως Γραφή και φιλοσοφία ποτέ δεν έχουν την ίδια βαρύτητα, αλλά στη λογική απόδειξη καταφεύγουμε εξαιτίας της ασθένειας της ανθρώπινης διάνοιας.

Είναι σαφής ο Γρηγόριος, που λέει: επειδή για εκείνους μεν οι οποίοι έχουν μελετήσει τις τεχνικές διαλεκτικές μεθόδους, ο συλλογισμός είναι πειστικός, εμείς όμως παραδεχθήκαμε ότι από όλα τα τεχνικά λογικά συμπεράσματα αξιοπιστότερο είναι το εκ των μαρτυριών της Αγίας Γραφής εξαγόμενο, νομίζω ότι πρέπει να αναζητήσουμε εάν με τα λεγόμενα συμφωνεί η θεόπνευστη διδασκαλία[24]. Και σε άλλο σημείο γράφει: δεν πρέπει να αμφιβάλλουμε ότι το δόγμα της αναστάσεως είναι αληθές και παραδεκτό εκ της διδασκαλίας των Γραφών. Αλλά επειδή η ασθένεια της ανθρώπινης διάνοιας επιστηρίζεται προς την τοιαύτην πίστην μάλλον με επιχειρήματα λογικά, καλό θα ήταν να μην αφήσουμε ανεξέταστη και αυτή την πλευρά [25]. Ο Γρηγόριος κατανοεί απόλυτα όσους χρειάζονται εξήγηση των μυστηρίων για να πιστέψουν και ικανοποιεί την ανάγκη τους. Γράφει στο Μέγα Κατηχητικό του λόγου: είναι ανάγκη να αντιπαραταθεί η αλήθεια, ώστε να μην εμποδίζεται από τίποτε η πίστη εκείνων που ζητούν επιστημονικώς την εξήγηση του μυστηρίου [26].

Η στάση του έναντι της φιλοσοφίας ως μέσου, που χρησιμοποιείται επικουρικά και λόγω της δίψας του νοός του ανθρώπου, είναι οπωσδήποτε θετική. Τονίζει ότι είναι απαραίτητη η λογική κατανόηση των ρητών, ότι επιβάλλεται να ερευνά κανείς στα κείμενα της Γραφής την αλήθεια με τη φιλοσοφία [27], όχι όμως κι εκείνα που ξεπερνούν τη διάνοιά μας, όπως ο Γρηγόριος έχει παραδεχτεί. Ακόμη και σχετικά με εκείνα που καταφέρνει ο νους μας είναι ανάγκη λέει ο πατέρας να μην απομακρυνόμαστε από το λόγο που μας ωφελεί και να παραμερίζουμε την ανώφελη ενασχόληση με μεταφορικές σημασίες [28]. Κριτήριο επομένως και μέτρο

για τη χρήση της φιλοσοφίας είναι η ωφέλεια των ανθρώπων. Διακρίνει την πρακτική φιλοσοφία [29] από τη θεία φιλοσοφία και παιδεία [30], ή αλλιώς υψηλή φιλοσοφία. Κι ενώ η πρώτη γίνεται με το λόγο, η δεύτερη επιτυγχάνεται με έργα παρά με λόγια [31]. Επίσης η πρακτική φιλοσοφία δεν μπορεί, προκειμένου περί της θεολογίας να αυτονομηθεί και να αποτελέσει αυτόρκες μέσο θεολογίας, αλλά πρέπει να συνάπτεται με τη θεωρία, ώστε να είναι η καρδιά σύμβολο της θεωρίας μάς λέει ο Γρηγόριος.

Η πνευματική θεωρία αποτελεί το κλειδί για τη διαδικασία θεολογήσεως του Γρηγορίου Νύσσης. Χωρίς την πνευματική θεωρία ακόμη και η θεόπνευστη Γραφή καθίσταται ανώφελη [32]. Η πνευματική θεωρία είναι απαραίτητη για να προσοικειωθούμε τη Γραφή. Ο συγγραφέας μας είναι αναλυτικός όταν γράφει για τη θεωρία. Θέτει ως προϋποθέσεις της τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, αλλά και τη νέκρωση του ανθρώπου για την αμαρτία [33]. Επιβάλλεται να βγει από τη σειρά του ανθρώπινου βίου όποιος είναι απορροφημένος από τη θεωρία των αοράτων [34]. Προκειμένου για τους έγγαμους, πρέπει να λησμονήσουν τις έννοιες του γάμου και να είναι καθαροί από τη γαμήλια συνεύρεση όσοι εισάγονται στα μυστήρια. Ο Γρηγόριος γράφει ότι συμμορφώνεται με το παράγγελμα αυτό του Μωυσή για να πλησιάσει στο πνευματικό όρος της θεογνωσίας [35]. Χρειάζεται να ξεφύγει ο άνθρωπος από τον υλικό κόσμο και να επανέλθει κατά κάποιο τρόπο με την απάθεια στον παράδεισο κι έτσι καθαρός και όμοιος με το Θεό να προχωρήσει στα άδυτα των μυστηρίων [36].

Ο Γρηγόριος προετοίμασε το σώμα και την ψυχή του και αναμφίβολα είχε θεοπτικές εμπειρίες. Δεν γράφει στα έργα του ευθέως ότι είχε τέτοιες θεοφάνειες. Όμως έμμεσα και με αρκετά λόγια μιλεί για το θείο κάλλος, για την έκπληξη που νιώθει όποιος το δει, για την οποία δεν υπάρχουν ιδιαίτερες λέξεις έκφρασης στο ανθρώπινο λεξιλόγιο [37]. Στην ερμηνεία του στο Άσμα των Ασμάτων κάνει λόγο για τον έρωτα της ψυχής με το Θεό και σε κάποια στιγμή κόβει το λόγο του λέγοντας ότι ήδη είπε αρκετά [38]. Αυτό δηλώνει ότι από προσωπική εμπειρία μιλούσε κι εξέφραζε αυτό που βίωσε. Αλλού πάλι κάνει εκτενή λόγο για τη διαρκή επιθυμία του θεόπτη να βλέπει και να κατανοεί όλο και περισσότερα [39].

Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι ενώ σε άλλο σημείο επανέρχεται στο ίδιο θέμα και χρησιμοποιεί λόγια του αποστόλου Παύλου [40] δεν το κάνει προηγουμένως, όχι βέβαια επειδή του διέφυγε, αλλά προφανώς διότι αφ' εαυτού μιλούσε και την εμπειρία του κατέθετε. Αυτή ακριβώς η εμπειρία του γίνεται και εκφράζεται ως θεολογία του. Κι όταν φτάνει σε αυτό το σημείο ο άγιος Γρηγόριος θαμπώνεται από το θείο κάλλος κι εκφράζεται ελεύθερα και με βεβαιότητα γι' αυτά που βίωσε, χωρίς πλέον να αισθάνεται την ανάγκη Γραφικής στήριξης και πολύ λιγότερο

λογικής απόδειξης.

Η ίδια η εμπειρία της θεοπτίας η δική του αλλά και των άλλων θεοπτών Πατέρων είναι τόσο συγκλονιστική, ώστε ο Γρηγόριος Νύσσης, που σε θέματα ερμηνευτικά επιζητεί τη συμφωνία της Γραφής, διαφορετικά είναι επιφυλακτικός και υπογραμμίζει ότι πρόκειται για δική του πρόταση άρα μπορεί κανείς να μην τη δεχτεί, ακριβώς λόγω της θεοπτίας νιώθει βέβαιος ότι η θεολογία, που απορρέει είναι αυθεντική, πηγαία κι ανόθευτη.

[Συνεχίζεται]

24. Διάλογος περί ψυχής και αναστάσεως, Ε.Π.Ε. τ. 1, σ. 269.
25. Ενθ. Ανωτ. σ. 321.
26. Λόγος κατηχητικός ο Μέγας, Ε.Π.Ε. τ. 1, σ. 447.
27. Εξήγησις ..., Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 19.
28. Εξήγησις ... Λόγος Γ΄, σ. 9.
29. Εις τον βίον Μωϋσέως, Ε.Π.Ε., τ. 9, σ. 277.
30. Εις τον βίον του Αγίου Γρηγόρου του Θαυματουργού, Ε.Π.Ε. τ. 9, σ. 423.
31. Λόγος Κατηχητικός ο Μέγας, Ε.Π.Ε. τ. 1, σ. 459.
32. Εξήγησις ..., Λόγος ΙΕ΄, Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 477.
33. Εις τον βίον Μωϋσέως, Ε.Π.Ε. τ. 9, σ. 55.
34. Περί Παρθενίας, Ε.Π.Ε. τ. 9, σ. 55.
35. Εξήγησις ... Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 35.
36. Ενθ. ανωτ. , σ. 31.
37. Περί Παρθενίας, Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 37.
38. Εξήγησις ..., Λόγος Α΄, Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 37.
39. Ενθ. ανωτ. , Λόγος ΙΑ΄, Ε.Π.Ε., τ. 7, σ. 353.
40. Ενθ. ανωτ. σ. 357.

<http://bit.ly/19f96gx>